

EURÓPAI JOG

Az Európai Jogakadémia folyóirata

A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Németh János

Főszerkesztő: Dr. Kecskés László • Szerkesztők: Dr. Lomnici Zoltán, Dr. Osztovits András

hvgorac

~ ~ ~ ~ ~
 EURÓPAI JOGI FÓRUM
 ~ ~ ~ ~ ~

Perkoordináció – közösségi szinten.

Gondolatok a határon túlnyúló perfüggőségről

1. Problémafelvetés

A bíróságok közötti együttműködés azóta tárgya a polgári perjognak, mióta bíróság és polgári per jog egyáltalán léteznek. A bíróságok a modern alkotmányos rendszerekben a politikai és a törvényhozó hatalomtól függetlenek ugyan, azonban egy szervezeti rendszer részeként látják el társadalmi feladatukat: az igazságszolgáltatást. A bírósági szervezeten belüli alá-, és fölérendeltség a történelemben korán kialakult, a per-, és jogorvoslati fórumok igénye, a peres ügyek jellege szerinti különböző szintű és rendű bíróságok megszervezése tagoltta, egyúttal hierarchikussá formálták a rendszert. Az eljárásjogi normák, az alkotmányos intézmények patikamérlegesen mért jogosítványokkal biztosítják a bíróságok közötti együttműködést, gondoljunk a felsőbb és alsóbb bíróságok hatáskörének szabályaira – ezzel összefüggésben a hatáskör elvonás tilalmára, vagy az áttétel kötelezettségére. A bíróságok hatásköri és illetékességi összeütközésének esetében az eljárásjogok gondoskodnak a törvényes bírói fórumról.

A bíróságok közötti együttműködést a jog nemcsak a szervezeti rendszeren belül, a szervezeti egységek, vagy szintek kapcsolatában szabályozza. A szabályozási igényt és a szabályozás normáit betelepíti a peres eljárások szívébe, az egyedi perek folyamatába. Így – a római jog korától kezdve –, ha valahol megindult egy eljárás azt máshol megindítani nem volt szabad, ám ha mégis megindult, azt azonnal fel kell számolni. Az európai jogcsaládok közös elve szerint, amennyiben egy bíróság autoritásának teljességében eldöntött egy peres ügyet, azt senki – még a jogutódok sem – tárgyalhatják újra. A perfüggőség és a jogerő intézményeinek működése biztosítja a jogpolitikailag kívánatos célokat, mivel az újraperesítés tilalmához az állami főhatalomnak ugyanolyan érdeke fűződik, mint a jogbiztonságot támogató társadalomnak.

A párhuzamos eljárások kikapcsolása, a kompetencia zavarok elhárítása, a legitim bírói fórum rögzítése nemzetállami keretek között sem egyszerű feladat. Pedig a nemzetállami keretben a bíróságok közötti hierarchikus rend, esetleg egy felső – vagy legfelsőbb – bírói szervezeti egység kijelölése megfelelő módon hárítja el a párhuzamos eljárások, és az egymásnak ellentmondó ítéletek veszélyét. Miképpen koordinálható azonban az

Európai Unió, vagy tágabban az Európai Közösségek bírói rendszere, ez az a kérdés, amely hosszú idő óta foglalkoztatja a közösségi törvényhozókat éppúgy, mint a közösségi jog szakértőit. Számos megoldás született, számos intézmény és még több jogi norma szabályozza a perkoordinációt.¹ Valójában az Európai Unió polgári eljárásjoga szintén a tagállami bíróságok közötti koordináció igényéből nőtt ki, amit a jogpolitikai dokumentumok mellett elárul az a jogi-rendszertani sajátosság, hogy a jogterület legfontosabb jogszabályai az igazságügyi együttműködés címszó alatt találhatók a közösségi jog rendszerében.

A nemzeti–tagállami jogrenddel ellentétben a közösségnek nincs olyan legfelső, vagy felsőbb bírói fóruma, amely elhárítaná a kompetencia összeütközéseket, s nem lehet áttenni a keresetleveleket az egyik tagállamból a másikba sem. A nemzeti–tagállami jogintézmények történetileg respektálható és megfelelően működő intézményeit a koordinációs szabályozás kikapcsolta. E sajátosságnak köszönhetően a koordináció súlypontja áttevődött az eljárások mélyére, a perintézmények legbelső körére. A peralapítás, a perindítás, a bíróság perbeli legitimációjának, a peres fél tagállami, ezen keresztül a bírósági autoritáshoz való kötődésének szabályai végzik el a kooperáció feladatát.

A perfüggőség közösségi szabályainak paradoxona a közösségi előírások és a tagállami-nemzeti jogintézmények közötti viszonyban rejtőzik. A perfüggőség közösségi szabályai autonóm jogértelmezéssel és rendeletei normatartalommal jöttek létre, ám a perfüggőség intézményi bázisa a tagállami, nemzeti jogok rendszerében kiépült perkoordináció. A perfüggőség a germán, angolszász és a latin jogcsaládokban ismert, komoly hagyományokkal rendelkező jogi normarendszer volt és maradt. A közösségi jog e szabályok mellé telepítette a maga perfüggőségi szabályait úgy, hogy a nemzeti – nyelvi elnevezésében – fordításában – semmilyen megkülönböztető jellegzetességet nem követelt meg. Az intézmények tartalmát vizsgálva természetesen már nem moshatóak egybe az egységes, közösségi normatartalmak és a nemzeti–tagállami jogrendszer előírásai.

A kialakult helyzetet elemezve szembetűnő, hogy a közösségi jogban értelmezendő intézmény hatóköre nem fogja át a nemzeti – tagállami jogok perfüggőségi intézményének minden elemét. A német jogban a perfüg-

góság olyan ex lege eljárásjogi és anyagi jogi hatásokat indukál, melyeket a közösségi jog egyáltalán nem ismer (Pl. a perfüggőség beállta után a felperes keresettel való rendelkezési joga korlátozott.). Ugyanez mondható el a koordináció másik intézményéről, az eljárás felfüggesztéséről. Az eljárás felfüggesztésekor ráadásul a nemzeti-tagállami jog szerint állnak be az eljárás joghatási, melyek tagállamonként jelentősen eltérnek egymástól.

Tanulmányunkban e röviden vázolt paradoxonok fejtegetésére vállalkozunk. Azzal a meggyőződéssel tesszük, hogy minden probléma, kétely, érvelés és ellenvélemény ellenére a Tanács 44/2001 EK rendelet perfüggőségi szabályai ellátják koordinációs feladatukat. Írásunk egy hosszabb elemző munka része, egy nagyobb összehasonlító tanulmány első lélegzete. Terjedelmi okokból e helyütt a német polgári eljárásjog és jogtudomány szempontjait mutatjuk be a magyar (francia, esetleg angol) tapasztalatok feldolgozása későbbre vár.²

2. A Tanács 44/2001 EK rendelet szabályai a párhuzamos eljárások megakadályozásáról³

2.1. Nyelvi–fogalmi értelmezések

A Rendelet 27. cikkének hivatalos magyar fordítása a következő:

(1) Amennyiben azonos jogalaphól⁴ származó azonos felek között folyamatban lévő eljárásokat különböző tagállamok bíróságai előtt indították, a később felhívott bíróság az elsőként felhívott bíróság joghatósága megállapításáig hivatalból felfüggeszti az eljárást.

(2) Amennyiben az elsőként felhívott bíróság joghatóságát állapítják meg, a később felhívott bíróság ennek javára megállapítja saját joghatóságának hiányát.

A szöveg szerint a perindításnak két tagállamban kell megtörténnie. A magyar és a német Kommentárok felhívják arra a figyelmet, hogy a Rendelet 4. cikke értelmében a 27. cikket akkor is alkalmazni kell, ha az eljárások olyan felek között folynak, akik nem a Közösség területén rendelkeznek lakóhellyel, illetve székhellyel. Az Európai Bíróság 1991-ben hozott ítélete szerint a perfüggőségi szabályoknak a lehető legtágabb értelmezést kell tulajdonítani, csak ezzel fedhető le minden esete.

A Rendelet 27. cikkét a hivatalos elnevezés alapján egybehangzóan perfüggőségi szabályként kezeli a jogirodalom. A perfüggőség beállításának első feltétele, hogy a jogvitában érdekelték közül legalább az egyik peres félnek a Rendelet alá tartozó ügyekben valamilyen módon kapcsolódnia kell az Európai Közösséghez. A Rendelet 4. cikkének értelmezése ugyanis nem terjeszthető ki olyan ügyekre, amelyeket – érintettség hiányában – nem az európai unió polgári eljárásjoga, hanem a nemzetközi polgári eljárásjog szabályai szerint kell elindítani.⁵

A perfüggőség második feltétele a perekben előter-

jesztett azonos jogalap. A harmadik, hogy azonos felek legyenek érintve a párhuzamos perekben. A pereknek elindítottaknak de nem megindítottaknak kell lenniük, mindenképpen túl kell jutniuk a per előkészítésének szakaszán. A Rendelet vonatkozó cikkének szó szerinti értelmezése szerint két felhívott bíróságnak kell lenni, azaz a két bíróság megkeresése a szakasz alkalmazása szempontjából befejezett tény. A bíróságok továbbá az adott tagállamok joga szerinti legitim állami bíróságok – ez következik a Rendelet 1. cikk (2) bekezdés c) pontjának választott bíróságokat kizáró rendelkezéséből.

Arra a nagyon fontos kérdésre, mikor kell felhívottnak tekinteni a bíróságot, a Rendelet 30. cikke adja meg a választ.⁶ A Rendelet a per(ek) elindításának időpontját, a perfüggőség beállításának kezdetét határozza meg.

A Rendelet a perfüggőség következményeként, a később felhívott bíróság kötelezettségeként, egyértelműen az eljárás felfüggesztését rendeli el. Az eljárás felfüggesztésére a második bíróság hivatalból köteles, de mindaddig köteles az eljárást függőben tartani, amíg az elsőként felhívott bíróság megállapítja joghatóságát. Az elsőként megállapított bíróság pozitív joghatósági megállapítása után saját joghatóságának hiányát kell megállapítania.

A Rendelet több kérdésről hallgat. Nem szól például arról, hogy az első bíróság pozitív joghatósági döntése jogerős bírói megállapításhoz köthető-e, avagy arról sem, hogy az első bíróság negatív joghatósági döntését követően miképpen folytatódik az eljárás. Minderről azonban nem kell külön rendelkeznie, s nemcsak azért, mert e kérdések nem tartoznak szabályozási tárgykörébe, hanem azért sem, mert az egyes tagállamok saját eljárásjoga, valamint az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata mindezt megfelelően rendezi.⁷

A rendelet felidézett szövege a német jogban eltér a magyar fordítástól⁸, és a 30. cikk szövegezése sem azonos a magyarral.⁹

Az eltérések oka részben az, hogy a német szöveg a német eljárásjog „klasszikus” fogalmaival dolgozik. Ezért a két párhuzamos bíróságnál egyaránt megkövetelt „anhängig gemacht” kifejezés nem felel meg a magyar eljárást megindítottak fogalom tartalmának¹⁰. Az „anhängig gemacht” fogalma a német eljárásjogban egy bíróság és az ügy közötti kötöttséget takarja, ami majd beleolvad a később beálló perfüggőségbe. Nem pusztán a kereset előterjesztéséről vagy a bíróság megkereséséről van ugyanakkor szó, hanem egy dinamikus állapotról, amikor a bíróság már kötve van az ügghöz (és viszont), de még nem beszélhetünk a keresetindításhoz fűződő eljárásjogi vagy anyagi joghatásokról. A keresetindítás más eljárási helyzet, a keresetindítás jogszerűségéhez a ZPO szerint szükséges a keresetlevélnek az alperes részére történő (szabályos) kézbesítése.

A német szöveg desselben Anspruchs kifejezése sem egyezik meg a magyar azonos jogalap kifejezéssel. A desselben Anspruchs kifejezés már a Brüsszeli Szerződés német szövegében szerepelt, s számos jogirodalmi

értelmezés a szerződés fogalomhasználatának kritikájához kapcsolódott. A nemzeti jogi értelmezést aztán a Rendelet autonóm fogalom-értelmezéssel végleg „rövidre zárta”.

A német szövegben a bíróságnak a *Zuständigkeit*-t meglétét kell megállapítania.¹¹ A német eljárásjogban a *Zuständigkeit* olyan átfogó fogalom, amelynek több vonatkozási pontja van.¹² *Zuständigkeit*-ről objektív és szubjektív értelemben beszélhetünk. Objektív értelemben akkor, ha egy igazságszolgáltatási szerv – különösen a bíróságok – *ügyköréről*¹³ van szó. Szubjektív értelemben használjuk a *Zuständigkeit* fogalmát, ha nevesíteni akarjuk, hogy a bíróság *hol* gyakorolja jogait és kötelezettségeit, illetőleg *milyen ügyekben* teszi ezt, vagy ki akarjuk jelölni azt a *helyet*, ahol a peres felek a bíróság tevékenységének alávetik magukat.

Különbséget teszünk *helyi* (örtliche *Zuständigkeit* = illetékesség), *tárgyi* (sachliche *Zuständigkeit* = hatáskör) és *funkcionális* (funktionelle *Zuständigkeit*) *Zuständigkeit*-ek között. A magyar joghatóság fogalmának az *internationale Zuständigkeit* felel meg.

Nem bonyolítva a fogalmi–nyelvi különbségeket, megállapíthatjuk, a német fordítás a *Zuständigkeit* korlátozás (jelző) nélküli vizsgálatát írja elő. A Rendelet szövegén a német joggyakorlat és jogirodalom¹⁴ pontosított azzal, hogy a Rendelet hatálya alá tartozó ügyekben a bírónak az *internationale Zuständigkeit*, azaz a joghatóság vizsgálatára kell összpontosítania. A fogalom ezen értelmezésének helyességét a rendelet autonóm értelmezése, céljának, hatókörének és hatályának vizsgálata megerősíti.¹⁵ A fogalmi–nyelvi értelmezés akkor válik izgalmassá, ha a bíróság a joghatóság hiányát állapítja meg. Mindezek a problémák azonban az adott nemzeti–tagállami eljárási rendszerben sikeresen kezelhetők.¹⁶

2.2. A Rendelet 27. cikkének tartalma

2.2.a) Az érintett bíróságok jogi jellemzői

Elsőként tisztázzuk, milyen *bíróság* előtt kell az eljárásoknak megindítottaknak lenniük. A Kommentárok nem nagyon foglalkoznak e kérdéssel, és maga a Rendelet is „nagyvonalú”¹⁷. Érintettük, a *választott bíróságok* eljárása nem tartozik a Rendelet hatálya alá, az ott megindított eljárások esetében nem alkalmazható a perfüggőségi rendelkezés. Nem áll be a perfüggőség az *egyházi bíróságok* esetében sem, mivel azok nem állami bíróságok.¹⁸

Az alkalmazhatóság vizsgálatánál célszerű a bíróságok *eljárásának jogi jellegéből* kiindulni. Az állami bíróságok közül a közigazgatási és az alkotmánybíróságok *kivételesen*, csak polgári ügynek minősülő jogvita esetén tartozhatnak a Rendelet hatálya alá. A *büntetőbíróságok* akkor, amennyiben eljárásuk során polgári igényről döntenek.¹⁹ A *munkaügyi bíróságok*, amennyiben a Rendelet hatálya alá tartozó ügyben járnak el.

Ugyancsak az adott *ügy jogi jellegéből* kell kiindulnunk a *nemperes eljárások* bírói fórumainak kérdésében. A Rendelet 1. cikke számos nemperes eljárást kivesz a rendelet hatálya alól az ezen ügyekben eljáró (bírói) fórumokra nem vonatkoznak a Rendelet perfüggőségi szabályai. A Rendelet elsősorban *kontradikciós* eljárásokat szabályozza, tehát az ellenérdekű felet nem ismerő nemperes eljárásokban szabályai alkalmazhatatlannak.²⁰ A Rendelet kiterjesztő értelmezése alapján előírásait a *bíróság jellegére való tekintet nélkül* alkalmazni kell. A kiterjesztő értelmezés bázisa a Preambulumban foglalt jogpolitikai cél.

A perfüggőség szabályainak alkalmazásakor tehát a „klasszikus” bírói fórum éppúgy szóba jöhet, mint a bírósági tisztviselő, vagy bírósági szervezet (ha a Rendelet által meghatározott ügyekben járnak el, és a Rendelet alkalmazhatóságának többi feltétele is adott.)

2.2.b) A fél azonosság kérdései

A Brüsszeli Szerződés értelmezése során az Európai Bíróság több eseti döntésében kifejtette, a perfüggőség feltételeinek meghatározását – köztük a *fél azonosság kritériumát* – autonóm módon, a nemzeti jogoktól eltérően kell értelmezni.

Perelméletileg beszélnünk kell szinguláris és társas peralakzatokról. Az egy alperes–egy felperes perben állás azt jelenti, hogy egy felperes több tagállam bírósága előtt nyújt be ugyanazon alperes ellen keresetlevelet, ám jelentheti azt is, hogy az egyik bírósági eljárás felperese a másik eljárásban alperes lesz. Az ún. „keresztbepertlések” nem ritkák a nemzetközi polgári peres eljárásokban.

A társas peralakzatoknál kissé bonyolultabb a helyzet. Egyfelől több típusú pertársaság lehet a felperesi, mint az alperesi pozícióban, másfelől a társas peralakzatoknál szintén elképzelhetők keresztbepertlések. Társas peralakzatoknál – keresztbepertléseknél – megváltozhat a résztvevő peres felek köre, részben azonos pertársaságok alakulhatnak ki, részben vagy egészben eltérő perpozícióban. Különleges helyzet áll elő akkor, amikor a perben különböző státuszú egyéb – a fél jogállásával többé-kevésbé felruházott – szereplők jelennek meg, a beavatkozó vagy a perbehívott. Jogi személyek keresztbepertlésénél előfordul, hogy a leányvállalat az egyik perben a felperes, az anya cég a másik perben alperes.

A Rendelet 6. cikke megoldást ad az alperesi pertársaságok néhány esetére.²¹ E szabály alapján kialakíthatók olyan alperesi pertársaságok, ahol az alperesek nem egy tagállamban laknak, és / de az alperesek elleni keresetek szorosan összefüggenek. A 6. cikk 1. pont esetében a perfüggőségi szabályt preventív módon váltotta ki a Rendelet, mivel az együttes pertlések során így nem alakulhat ki az alperesi perek közötti perfüggőség.

Az Európai Bíróság ítéletei a perbeli érintettség, illetve a per, a peres ítélet és a felek közötti kapcsolatból indulnak ki. A Bíróság a *Drouot / CMI ügyben* megál-

lapította, jóllehet a peres felek személye nem azonos a két perben, mégis a peres felek között olyan *szoros a kapcsolat*, hogy az egyik perben hozott ítélet jogereje a másik eljárás peres feleire is kiterjed, így minden kétség nélkül kimondható a fél-azonosság fennállása.²²

Másik híres és sokat idézett döntésében (*Tatry-ügy*) a Bíróság korábbi döntésével összhangban a *tényleges érintettség*ből indult ki. Álláspontja szerint meg kell állapítani a személyükben eltérő peres felek közötti azonosságot akkor, ha a peres eljárásokban a peres felek mindkét helyen érintettek. Ebben az esetben a másodikkak felhívott bíróságon meg kell szüntetni a folyó pert (az értelmező ítélet még a Brüsszeli Szerződés korszakában született). A perekben nem-érintett felek között a pert tovább kell folytatni. Ugyanez a helyzet akkor, ha egy cég olyan leányvállalatát perlik, amelyben 100%-ban az anya-cég a tulajdonos. Stefan Leible²³ szerint – kiindulva a Bíróság értelmezéséből – a peres felek azonosságáról a 27. cikk alkalmazásánál akkor beszélhetünk, ha mindkét peres eljárásban az **érintettek** köre azonos.²⁴ Látni fogjuk, Leible értelmezésébe a felek részbeni érintettsége nem fér bele.

Az Európai Bíróság joggyakorlatát a német bíróságok *kiterjesztő módon értelmezték*. Így a Kölni Legfelsőbb Tartományi Bíróság Polgári Szenátusa 2003-ban egy engedményezési ügyben akkor is elismerte az engedménnyel szemben külföldön benyújtott kereset elsőbbségét, és ezzel a perfüggség beállítását, ha ugyanazt a keresetet Németországban az engedményezővel szemben nyújtották be.²⁵ Döntésében kijelentette, hogy a Rendelet 27. cikkét (valamint a Brüsszeli Szerződés 21. cikkét) engedményezési jogvitákban még akkor is alkalmazni kell, ha a felek személye a perekben nem azonos, tekintet nélkül arra, hogy a peres bíróság államának joga szerint a felekre kiterjed-e a meghozandó ítélet jogereje.²⁶

Az Európai Bíróság „érintettségi” elven alapuló ítélkezési gyakorlata – kritikusan szemlélve – alkalmas a formális összefüggések mellőzésére. A közösségi – és tagállami – bírósági gyakorlat az érintettségi elmélet talaján a közösségi jogi intézményrendszert – így Leible – egy *konstitutív intézmény-szerkezet* felé tolta el. Leible kritikája szerint már a peres felek részleges azonosságának kimondása sem felelt meg a fél-azonosság kritériumának. Napjainkban pedig az EB döntésére hivatkozni – ami ráadásul a Rendelet hatályba lépése előtt született – nem más, mint kimondani azt, hogy a 27. cikk alkalmazásánál nincs szükség a teljes körben megállapítható fél-azonosságra. Ez a jogértelmezés magát a Rendelet rontja le, holott a rendelet jogforrási jellege miatt szabályainak gyengítő értelmezése tilos. Geimer – több szerzővel együtt – a problémát általánosítva azt a kérdést veti fel, vajon a Brüsszeli Szerződés értelmezése során kialakult joggyakorlat egyáltalán folytatható-e a Rendelet hatályba lépése után.

A viták ellenére a közösségi jog lehetőséget teremtett a társas peralakzatok közösségen belüli kezelésére. A

részleges fél azonosság utat nyitott a perbevonásra, vagy egy harmadik fél perlésére (amennyiben a nemzeti jog a kereset kiterjesztését e konstrukciókban megengedi), s ráadásul mindez a peres felek azonossági követelményének sem mond ellent.²⁷ A kommentárok felhívják azonban arra a figyelmet, hogy az egymással csak részben összefüggő eljárások nem feltétlenül a Rendelet 27. cikke szerint kezelendők, a 28. cikk alkalmazása szintén megoldást nyújthat a személyekben összefüggő peralakzatok kezelésére.

2.2.c) Az igény azonossága

A perfüggség beállításának másik feltétele, a *jogvitákban előterjesztett igények azonossága*.²⁸ Az igény azonosságot *közösségi jogilag autonóm módon kell értelmezni*. Egyetértünk Kengyel Miklóssal és Harsági Viktóriával, hogy e „feladatot nemcsak a nemzeti jogrendszerek közötti különbség, hanem az egyes szövegváltozatokban megmutatkozó eltérés is megnehezíti.”²⁹

Az igény-azonosság kérdéskörében meg kell vizsgálni, milyen feltételek esetében tekinthetők a párhuzamosan megindított eljárásokban előterjesztett felperesi igények *azonosnak*?

Az Európai Bíróság *Gubisch/Palumbo ügyben*³⁰ hozott ítélete szerint, mivel a két perben előterjesztett kereset *lényegében ugyanazt a szerződést érinti* – jóllehet az egyik egy negatív megállapítás iránti kereset, szemben a másikkal, ami teljesítésre irányul –, megállapítható az igények *azonossága*. A negatív megállapítási keresetet fel lehet úgy fogni, mint a teljesítésre irányuló keresettel szembeni védekezést, csak ezt önálló formában egy másik tagállamban nyújtották be. Mindkét jogvitának *ugyanaz a tárgya*, mivel a kereseteket nem szabad megszorító módon értelmezni. A perfüggség nemcsak a teljesen azonos keresetek esetében áll be, hanem akkor is, ha a keresetek jogtárgyi azonossága vagy lényegi összefüggése (Kernpunkttheorie)³¹ kimutatható. Összefoglalva: az előterjesztett keresetek azonos ténybeli alapja, az azonos jogszabályi hivatkozások (tárgyi és alanyi jogazonosság³²), és az azonos jogvédelmi igények alapján lehet azonos kereseti igényről beszélni.

A Bíróság *Tatry-ügyben*³³ hozott döntésével megerősítette értelmezését. Hozzátette, a kereseteket nem mechanikusan, vagy egymástól elszigetelten kell vizsgálni, hanem egymással összefüggésükben, egymáshoz való viszonyukban. A keresetek egymáshoz való viszonya alapján, jóllehet a felek az érintett perekben más-más perpozícióban vannak, az egymást kizáró kérelmeik szintén minősíthetők azonos kereseti igénynek.³⁴

A Bíróság döntéseinek értelmezésére a német jogirodalom újra és újra visszatért. Nincs vita abban, miszerint a fogalmat a közösségi jogban **autonóm** módon kell értelmezni, ám az autonóm értelmezést feltáró, azt a

tagállami–nemzeti jog szempontjaival kiegészítő eljárásjogi fogalomrendszerek eltérnek egymástól.

Stefan Leible szerint akkor van szó azonos igényekről, ha a keresetek (*Klage*) azonos jogalapon nyugszanak és a tárgyak is azonos. Azonos jogalap alatt a kereseti tényállások és a keresetben felhívott jog azonossága értendő. A kereset tárgya alatt a keresettel elérni kívánt célt kell érteni. A keresetek azonossága akkor mondható ki, ha mindkét kereset azonos tényálláson nyugszik, a keresetek azonos jogot kívánnak érvényesíteni, és mindkét kereset ugyanazt a (jogvédelmi) célt akarja elérni.³⁵ Hozzáteszi, az azonosság megállapításához elegendő, ha a keresetek egyezése az azonos kereseti tárgyak főbb pontjaira (Kernpunkte) terjed ki. Leible e kitételrel valójában a keresetek céljának részleges egyezésére szorította vissza a perfüggőség beállítását.

Leible különösen nehezményezi az EB azon döntését, amikor az a teljesítési és a negatív megállapítási keresetet azonosnak ítélte.³⁶ A német joggyakorlat kiterjesztő értelmezésére a kötelmi jog területéről hoz példákat. Az EB döntésének szellemében a Németországi Legfelsőbb Bíróság (BGH) megállapította a keresetek azonosságát – egyúttal a perfüggőség beállítását akkor, amikor az egyik fél az egyik tagállami bíróság előtt a szerződés érvénytelenségének megállapítására, a másik fél a másik tagállam bírósága előtt a már teljesített részszolgáltatás visszatérítése iránt nyújtott be keresetet.³⁷ A BGH ítélete szerint abban az esetben szintén beáll a perfüggőség, ha az egyik fél az egyik tagállamban a szerződés teljesítését, a másik fél pedig a másik tagállamban a szerződés hibás teljesítés miatti felbontásával egyidejűleg az általa már teljesített szolgáltatás visszatérítését követelte.³⁸

A 27. cikk alkalmazása kizárt, ha a felperes az egyik tagállamban a szerződés azonnali felbontása miatt kártérítést követel, a másik tagállami bíróságnál pedig a felmondás előtti időpontban esedékes szolgáltatás teljesítését követeli.

Leible figyelmeztet arra, hogy a később előterjesztett teljesítés iránti keresetnek a korábban előterjesztett negatív megállapítási keresettel történő „blokkolása” lehetőséget ad ún. *Torpedo-keresetek* előterjesztésére. Számuk az utóbbi időben jelentősen nőtt, különösen a szabadalmi jogok megsértésének területén. Mindazok, akiket a szabadalmi jogok megsértése miatt indított kereset fenyeget, negatív megállapítási kereseteket adhatnak be egy tagállami, de joghatósággal nem rendelkező bíróságon, annak megállapítását kérve, hogy nem sértették meg a szabadalmi jog jogosultjának jogát. Amennyiben ezt egy olyan bíróságon adják be, ahol évekig eltart a joghatóság megállapítása, évekig blokkolhatják a szabadalmi jog tulajdonosának a szabadalmi jog megsértése miatti keresetét. Különösen kedvelt „Torpedo-országok” Olaszország és Belgium.³⁹

Közbevetőleg meg kell jegyeznünk, az Európai Községek igazságszolgáltatási politikájának alapelve a tagállami bíróságok egyenlősége, és egyenrangúsága.

Nagyon nehezen kezelhető tehát az a helyzet, amiről itt a kommentár szerzője beszámol.⁴⁰

Az igény azonosság megállapításánál – írja Leible – további kérdések merülnek fel a beszámítási kifogás kezelésekor. Különösen abban az esetben, ha a követelés az egyik tagállami bíróság előtt önálló keresetként, a másikon a védekezés eszközeként, ellenkérelemként érvényesíthető. Az eltérő jogirodalmi álláspontok ellenében az Európai Bíróság azt a véleményt képviseli, hogy az alperes beszámítási kifogását nem, csak a felperesként előterjesztett kereseteket kell a perfüggőség beállításánál figyelembe venni.⁴¹ Ezen álláspontot a rendelet alátámasztja, mivel a 27. cikk csak a kereseti kérelmeket veszi figyelembe, az alperes (alperesek) keresettel szembeni kifogását, ellenkérelmét nem. A Rendelet 30. cikke szerint pedig a perfüggőség beállításánál a felperesi kérelmek benyújtási időpontja a mérvadó, ami jóval megelőzi az alperes álláspontjának ismertetését. Az alperes beszámítási kifogásának önálló keresetként történő figyelembevétele ellen szól az a tény, hogy a joghatósággal rendelkező bíróságnak a már folyó perben esetleg ki kellene mondania joghatósága hiányát akkor, ha az alperes a később előterjesztendő beszámítási kifogásával megváltozná a kereset tárgyát, így új kereset, új joghatósági ok keletkezne.

A Jan Kropholler Kommentára⁴² szerint a 27. cikket a Rendelet általános céljainak összefüggésében kell értelmezni. A Rendelet célja nem más, mint a közösségen belüli **jogvédelem**.⁴³ Az Európai Bíróság döntései a közösségen belüli jogvédelem megerősítését jelentik, ezért a 27. cikket a 34. cikkre tekintettel kell felhívni. A 27. cikk célja a 34. cikk függvényében nem más, mint annak megakadályozása, hogy a tagállamok az összeférhetlenségre (34. cikk. 3. pont) hivatkozva meggátolják a másik tagállamban hozott ítélet elismerését, és lehetetlenné tegyék végrehajtását.⁴⁴

Kropholler a közösségi jog értelmezését a hagyományos német eljárásjog problémarendszere felé nyitotta meg. A külföldi bírósági eljárások perfüggőségi hatásának megítélésénél alapvető szerepe volt a külföldi ítéletének belföldi elismerési lehetőségének. Már a Birodalmi Legfelsőbb Bíróság egy 1892-es ítéletében úgy foglalt állást, hogy a külföldi bíróságok eljárása perfüggőséget keletkeztet, ha az Németországban elismerhető (Anerkennungsprinzip).⁴⁵ Kropholler ehhez a fogalmi tradícióhoz nyúlt vissza a Rendelet értelmezésekor, tudva azt, hogy a Rendelet egyik célja éppen a német jog „elismerési klauzulája” érvényesítésének megakadályozása. Az Európai Bíróság ítéletét⁴⁶ kommentálva Kropholler kifejti, amennyiben az egyik fél az egyik tagállami bíróság előtt a szerződés érvénytelenségének megállapítása vagy a külföldi adásvételi szerződés megszüntetése iránt perel, a másik fél viszont egy másik tagállami bíróságon a szerződés teljesítésért indít pert, akkor a 27. cikk nélkül a második ügyben hozott (esetleg a felperesnek kedvező) ítélet elismerésének megtagadásával kellene számolni. Ennek oka, hogy ugyanabban a

tárgyban két egymásnak ellentmondó döntés született, ami alapján a külföldi bíróság ítéletének elismerése Németországban a ZPO alapján megtagadható. A Rendelet perfüggőségi szabályai megakadályozzák tehát az ilyen, vagy ehhez hasonló helyzetek kialakulását.⁴⁷

A Schlosser Kommentár⁴⁸ egyértelmű: a *jogvita tárgyának* azonosságáról szól. (*Identität des Streitgegenstandes*) Az EB „Tatry”-ügyben hozott ítéletét elemelve megjegyzi, amennyiben a perbe jogutód lép be, a perfüggőség fennmaradásának tényét már a nemzeti jog alapján kell és lehet levezetni. Úgy látja, az EB két ítélete e kérdésben nem ad kellő eligazítást. Schlosser azon a nézeten van, hogy az EB autonóm jogértelmezése a perfüggőség objektív hatókörét extrém mértékben kibővítette. A német pertárgy fogalom (*Streitsgegenstand*) az EB értelmezésénél sokkal szűkebb, ennek alapján mindkét kereset *formális azonossága* esetében szóba sem jöhetne a keresetek azonossága.

A német és az európai polgári eljárásjog között valóban az ún. *Kernpunkttheorie* teremtetten meg az átjárást, de segített ebben a „jogvédelmi érdekazonosság” közös fogalma. Schlosser számos példát hoz fel arra, hogy a kötelmi jogi perekben a pertárgy és a jogvédelmi igény azonosság esetében kimeríthetetlen a perfüggőség keletkezési esetei. Elismeri, a *résben megegyező keresetek* (*Teilklagen*) vagy egyébként csak minőségükben különböző keresetek EB által kialakított értelmezése e keresetek azonosságát jelenti.⁴⁹

Geimer és Schütze szerint a Rendelet 27. cikke világos és egyértelmű szabályokat adott a peres jogvita kezdeti nehézségeinek kezelésére. A Rendelet meghatározza az eljárást és a döntésre jogosult bíróságot, kijelöli a másodszor megkeresett bíróság tennivalóit. A 27. cikk kétségtelenül alkalmas a bíróságok közötti *negatív kompetencia összeütközések* megelőzésére, mivel a peres felek számára minden esetben döntési fórumot biztosít. Azonban – így a szerzők kritikája – a Rendelet arra már nem ad lehetőséget, hogy a peres ügyet az egyik tagállamból a másik tagállamba áttegyék, és nem hoz létre egy, a hatásköri összeütközéseket eldöntő bíróságot sem (akár az EB kibővített hatáskörével együtt). A jogi gyakorlat számára problematikus, hogy a másodszor megkeresett bíróság nem kötődik az első bíróság jogi álláspontjához akkor sem, ha az első bíróság önmaga joghatóságának hiányát állapítja meg, és egy harmadik tagállami bíróság rendelkezne joghatósággal.

Geimer és Schütze a **peralapítás** problémakörébe helyezi a Rendelet 27. cikkének szabályait. A peralapításkor esetleg fellépő negatív hatásköri vagy illetékeségi összeütközésekre – szemben a nemzeti – tagállami jogokkal – az európai közösség polgári eljárásjoga sajátos utat választott – írták –, a 27. cikk – és a vele összekapcsolt – intézmények kiépítését. Kétségtelen, hogy a Rendelet felidézett cikke az európai joggyakorlatba *jogegységesítő* folyamatokat indított el.

Jóllehet az EB korábbi ítéleteiben kifejtett jogi álláspont – pl. a perfüggőség kezdetének a lex fori elvén álló

meghatározása – a Rendelet hatálybalépése után idejét múlt, azonban a Brüsszeli Szerződés értelmezésével követett európai közösségi joggyakorlat a tagállamokban *egységesen értelmezendő jogfogalmakat* fejlesztett ki. A tagállami eljárásjogok *jogvita* (*Streitgegenstand*) fogalmának kioltásával például a Bíróság a tagállamokra nézve egységesen határozta meg az eljárás tárgyának fogalmát. (*Verfahrensgegenstandsbegriff*). A bíróság értelmezésével útjára indított fogalom a nemzetközi polgári eljárásjogokban alkalmazott fogalmaktól éppúgy független, mint az eljáró bíróság államának belső jogától. A nemzetközi polgári eljárásjog kollíziós szabályai pedig a pertárgy meghatározásánál nem játszanak már semmilyen szerepet.⁵⁰

Az *eljárás tárgyának* új, egységesen alkalmazható fogalmának egyik lényegi vonását a szerzők a fogalom *széles terjedelmében* látják. A német eljárásjog szűk *kereseti kérelem azonosság* követelményével (*Klageantrag*) szemben az európai polgári eljárásjogban akkor beszélünk az eljárások azonos tárgyáról, ha azok lényegi pontjai (*Kernpunkt*) megegyeznek egymással. A *résben megegyező keresetek* azonban – melyek problémáit Geimer és Schütze külön fejezetben tárgyalták⁵¹ – nem vezethet perfüggőséghez, mivel ez az értelmezés a Rendelet szövegén messze túlmutat.

2.2.d) A bíróságok eljárása

A Rendelet 27. cikkének tényállása szerint a perfüggőség két olyan bíróság közötti kapcsolat, ahol az eljárások megindultak, de az eljárások megindításának időpontja egymáshoz képest eltolódott. Az időbeli *asszinkronitás* megítélése, az elsőként megkeresett bíróság meghatározása a Rendelet 30. cikke alapján – igazodva a nemzetközi polgári eljárásjog *prioritás elvéhez* – az eljárást megindító iratnak a bírósághoz történő benyújtása, a Rendeletbe foglalt feltételekkel és pontosításokkal. Vagy – a Rendelet 30. cikkének 2. pontja alapján – az eljárást megindító iratnak a kézbesítésre alkalmas hatóságnak történő átadás – amennyiben az illető tagállam eljárásjogi rendszeréből ez következik.

A perfüggőség időpontjának autonóm közösségi jogi meghatározása hosszú vitára tett pontot⁵², a lex fori elven álló értelmezések a Rendelet 30. cikkének hatályba lépésével elvesztették jelentőségüket. A kérdés azonban változatlanul az, az új rendelkezés megszüntette-e a per megindításához kapcsolódó jogalkalmazási nehézségeket, a közösség tagállamaiban valóban egységesítette-e a perfüggőség beállásának időpontját.

Az első válasz a kérdésre nemleges. Maga a Rendelet tesz ugyanis különbséget kézbesítési rendszerek között, elismerve a különböző tagállami megoldások közösségi jogi relevanciáját. Második értelmezésünk azonban már nem ilyen elutasító, mivel a fő problémát okozó *időpont* meghatározása a Rendelet alapján világosan és egyértelműen eldönthető. A Rendelet által választott megoldás – az elsőbbségi elven alapuló felfüggesztési kötelezett-

ség – eldönti azt a kérdést, melyik bíróság az elsőként megkeresett, és melyik a másodikként megkeresett fórum, s a bíróságok eljárási kötelezettsége e pozíció szerint alakul. A Rendelet a két bíróság *eljárási pozícióit* nem az anyagi jog, nem a nemzeti–tagállami eljárásjogok, hanem a közösségi eljárásjog kritériumai alapján határozza meg.

A Rendelet 27. cikkének szabályozási területe – egyetértve Geimer és Schütze álláspontjával – a **peralapítás** körébe tartozó perelőfeltételek. A perfüggőség keletkezésének időpontja felől közelítve mindez azt jelenti, hogy a perfüggőség *már akkor beáll, amikor a pereket még egyik bíróság előtt sem alapították meg*. Az első bíróság vizsgálja (majd) a joghatóságát, a másik bíróság nem vizsgálhatja ezt sem, mert hivatalból fel kell függesztenie eljárását. A peralapításhoz szükséges előfeltételek teljes vizsgálata a perfüggőség beállításának időpontjában mindkét bíróságnál hiányzik. A Rendeletből következően azonban a peralapításra csak az egyik bíróság – a joghatósággal rendelkező – jogosult, hiszen éppen ezáltal kerülhetők el a párhuzamos eljárások és az egymásnak ellentmondó ítéletek. A Rendelet 30. cikke szerinti időpontban a perfüggőség hiányzó joghatósági megállapítások esetében is beáll, a második bíróság pedig még saját joghatóságát sem vizsgálhatja.

Abban az esetben, ha egy már folyó perrel párhuzamosan indítanak egy másik tagállamban pert, a Rendelet 27. cikke alapján a második bíróságnak nem függesztenie kell az eljárást, hanem *joghatóságának hiányát* kell megállapítania. Döntésének jogi kerete szintén a közösségi perfüggőségi szabály, mivel az első bíróság már megállapította – s a per folyamatba tételével deklarálta – saját joghatóságát. A Rendelet perfüggőségi intézménye nemcsak a két peralapításra megkeresett bíróság közötti relációban érvényesül, hanem függőséget teremt a peres ügy és az ügyet elintéző bíróság között is. E körben, mivel a Rendelet hatálya kiterjed a második eljárással peresített jogvitára is (tétellezzük fel) a Rendelet joghatósági szabályai alapján, és *nem* a nemzeti–tagállami eljárásjog szerint kell eljárni.

A Rendelet hatálya alá tartozó két párhuzamos eljárás esetében, amíg az *elsőként megkeresett bíróság* vizsgálja saját joghatóságát, a másodikként megkeresett bíróságon az ügy *függő állapotban* van. A másodikként megkeresett bíróság a függő állapot alatt saját joghatóságát sem vizsgálhatja. Jóllehet a felfüggesztés jogintézményét a nemzeti–tagállami jogok töltik ki tartalommal – ezért a felfüggesztés joghatása (formája, technikája) jogrendszerekként eltérő lehet –, az európai közösség polgári eljárásjogi normái alapján a felfüggesztés jogintézménye a tagállamokban egységes jogkövetkezményekre vezet. A Rendelet így nemcsak a perfüggőség kezdetének időpontját, hanem a bíróságok (és a felek) negatív – vagy tiltott – eljárási cselekményeinek körét is egységesen – a nemzeti–tagállami eljárásjogoktól függetlenül – határozza meg.

A második bíróság *nem vizsgálhatja az első bíróság*

joghatóságát, mert a Rendelet a felfüggesztés tartalma alatt passzívításra szorítja. Joghatósági döntése *időben* az első bíróság joghatósági döntése után születhet meg, korábban semmi esetre sem. A második bíróság azonban azért sem vizsgálhatja az első bíróság joghatóságát, mert ezzel átvinné az első bíróság hatáskörét, és számos, az európai közösség polgári eljárásjogban lefektetett alapelvet lépne át. Egyetértünk Wopera Zsuzsa megállapításával, miszerint „*minden bíróságnak magának kell döntenie a joghatóságáról*”⁵³, és mindig a döntési kompetenciával rendelkező bíróság az, amely ezt a legjobban meg tudja ítélni. Az első bíróságnak azonban a *saját* joghatóságát kell vizsgálnia, sem a második, sem egy esetlegesen felmerülő *harmadik* bíróság joghatóságáról nem dönthet.

Ez a megoldás a Rauscher Kommentár szerint⁵⁴ következik a tagállami bíróságok *egyenértékűségének* elvéből. Az alapelvnek megfelelően a másodikként megkeresett bíróság nem kerülhet *jobb helyzetbe*, mint az elsőként megkeresett bíróság, azaz nem rendelkezhet az első bíróság joghatósági kérdésében a *döntés kompetenciájával*. A bíróságok joghatóságának vizsgálatánál lényegtelen, hogy a felperesek joghatósággal rendelkező, vagy nem rendelkező bíróságoknál terjesztették-e elő keresetüket, avagy a második bíróság joghatósága hiányzik. A Rendelet által választott megoldásból következik, hogy a Rendelet szerinti perfüggőség beállításának elvileg nem feltétele a bíróságok pozitív joghatósága, többek között azért sem, mert éppen ez a kérdés az, amelyet a felfüggesztés alatt tisztázni kell.

Gyakorlati problémák és elméleti kérdések sora vetődött fel a kizárólagos joghatóság intézményével kapcsolatban. Viszonylag tiszta helyzet áll elő akkor, ha az első bíróság kizárólagos joghatósággal rendelkezik. Ekkor a második bíróság addig, amíg kizárólagos joghatóságát az első bíróság meg nem állapítja, felfüggeszti az eljárást ezután megszünteti azt. A gyakorlati és elméleti gondok akkor keletkeznek, amikor a második bíróság rendelkezik kizárólagos joghatósággal. E helyzet a konkrét peres esetekben valóságos jogbizonytalanságot idézett elő, hiszen a kizárólagos joghatóság mint intézmény a Rendeletben vitathatatlanul prioritást élvez. Ráadásul először az EB a Brüsszeli Szerződés értelmezésekor úgy foglalt állást, hogy a Brüsszeli Szerződés 21. cikkét (Rendelet 27. cikk) az Egyezmény 16. cikkében (Rendelet 22. cikk) sérelme nélkül kell úgy értelmezni, hogy a másodikként eljáró bíróság nem vizsgálhatja az első bíróság joghatóságát.⁵⁵ E döntés nem volt egyértelmű, több pontjában vitathatónak bizonyult, s nemcsak a kizárólagos joghatósági esetkörök terjedelmében, hanem a bíróságok ezzel kapcsolatos döntési kompetenciájának kérdésében is magyarázatra szorult. A problémát az EB a *Gasser-ügyben* 2003. december 9-én hozott ítéletével rendezte. A ítélet szerint az eljárás felfüggesztésének kötelezettsége a másodikként megkeresett bíróságnál akkor is fennáll, ha annak kizárólagos joghatóságát a felek megállapodásukkal kikötötték.⁵⁶ Leible szerint

minden más megoldás összeegyeztethetetlen az európai eljárásjog bizalmi alapelvével (Vertrauensgrundsatz), és felidézne az egymásnak ellentmondó döntések meghozatalának veszélyét.

Az elsőként megkeresett bíróság *aktivitásra* kötelezett, a második az első bíróság joghatóság megállapítására irányuló eljárásában *passzív*. Mivel az eljárást fel kell függesztenie, a felfüggesztés alatti magatartását a nemzeti–tagállami jog szabályozza. Mind a német, mind a magyar eljárásjog a felfüggesztés tartalma alatt a bíróság percesekekmenyeinek tilalmából indul ki.

Az elsőnek megkeresett bíróság aktivitása több kérdést vet fel. A bíróságnak a joghatóság vizsgálatánál elsősorban a Rendeletet kell alapul vennie, joghatóságának mind pozitív, mind negatív megállapítását a Rendelet szabályai alapján kell megtennie. Nem zárható azonban ki, hogy az adott tagállam nemzeti jogát is figyelembe vegye joghatósága megállapításánál. Az ügyek nemzetközi (határon átnyúló) jellegét tekintve különösen a nemzetközi polgári eljárásjog jogforrásai jöhetnek ezekben az esetekben számításba.

A közösségi Rendelet nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a feleknek milyen szerepe van az első bíróság hivatalból történő joghatósági vizsgálatánál. A problémára a Kommentárok sem térnek ki, egy-két eredeti megközelítést a jogirodalomban találhatunk.⁵⁷ A 27. cikk a később megkeresett bíróság felfüggesztési kötelezettségét egyértelműen *hivatalból* írja elő, amiből arra lehetne következtetni, hogy a feleknek semmilyen szerepük nincs sem a joghatóság vizsgálatában, sem a perfüggesztési feltételek bíróság elé tárásában. Álláspontunk szerint a Rendelettel összhangban csak a döntést kell hivatalból meghozni, ami azt jelenti, hogy a felek erre vonatkozó kérelme nélkül is döntenie kell. Ugyanez áll a joghatóság vizsgálatára, ami – mint peralapítási előfeltétel – minden eljárásjogi rendszerben a bíróság hivatali kötelezettsége. Mindez azonban nem zárja ki azt, hogy a felek kérelmeket terjesszenek elő, esetleg nyilatkozzanak, vagy a joghatósággal összefüggésben tényeket, információkat bocsássanak a bíróság rendelkezésére. Más kérdés – ez eljárási rendszertől függ –, hogy a bíróság – erre kötelezheti-e a feleket, avagy csak az egyik felet – a felperest.

A felvetett kérdésekben – Peter Schlossert idézve – bizonytalanság van a rendszerben.⁵⁸ Mivel a joghatóság kérdésének eljárásjogi vizsgálatát (annak folyamatát technikáját, algoritmusát) a nemzeti–tagállami eljárásjogok írják elő, előfordulhat olyan rendszer, amelyben az alperesnek a keresetlevelet annak beadása után azonnal kézbesítik (német eljárásjog megoldása), de működik olyan rendszer is, amikor az alperes a joghatósági kérdésről való döntés után értesül az ellene megindított perrel. Vagyis akkor, amikor a joghatóság kérdése már eldőlt (magyar eljárásjog). A különböző tagállami – nemzeti jogi rendszerek miatt a peres felek nem azonos módon és nem egyenlő mértékben tudnak a joghatóság vizsgálata során rendelkezési jogukkal élni.⁵⁹ Talán e

valóságos helyzetek indokolják, hogy a bíróságra rendkívül nagy felelősség hárul joghatósága hivatalból történő vizsgálatakor.⁶⁰

A helyzetet bonyolítja, miszerint a Rendelet joghatósági szabályai néhány esetben nem csak a tagállami joghatóságról rendelkeznek, hanem a konkrétan eljáró bírói fórumot is előírják. Ezekben az esetekben a joghatóságról való döntés egyúttal a bíróság hatáskörének és illetékességének megállapítását jelentik. Ide soroljuk pl. a Rendelet 5. cikkének szabályait.⁶¹

A másodikként felhívott bíróság az eljárást köteles hivatalból felfüggeszteni. Azokban a tagállamokban amelyekre a Rendelet hatálya nem terjed ki, a Brüsszeli Szerződés és a Luganói Egyezmény alapján *joghatóságának hiányát kell megállapítania*, és a keresetet el kellett utasítani. E döntések jogkövetkezményei a nemzeti–tagállami jogokban lényegesen eltérnek egymástól.

A Rendelet szerint a második bíróságnak az eljárást addig kell felfüggeszteni, amíg az elsőként megkeresett bíróság joghatóságát megállapítja. A Rendelet egy autonóm, a nemzeti–tagállami jogokon felülálló szabályozást hozott létre, mivel – eltérően a nemzeti–tagállami jogoktól, *más esetben nem engedi meg a felfüggesztés megszüntetését*. Ugyanakkor – korábban utaltunk erre – nyitva hagyja a kérdést, vajon az elsőként megkeresett bíróságnak *jogerős döntéssel* kell-e joghatóságát vagy annak hiányát megállapítania, egyáltalán milyen eljárásjogi keretben kell döntését meghoznia. Mindez már a nemzeti–tagállami eljárásjogra tartozik, miközben a felfüggesztés megszüntetésének kötelezettsége és időpontja **nem**. A kialakult jogirodalmi egyetértés szerint az első bíróság *jogerős döntéséig* kell a felfüggesztésnek tartania, azaz azokban az esetekben, amikor a nemzeti jog a bírósági döntés ellen jogorvoslatot enged meg, meg kell várni a jogorvoslati eljárás befejeződését. Geimer és Schütze úgy fogalmaznak, akkor tekintendő az elsőként megkeresett bíróság joghatósága véglegesen megállapítottnak, ha az már *semmi módon nem kérdőjelezhető* meg. Így tehát, ha egy közbenső ítélet állapítja meg a joghatóságot, meg kell várni azt az időpontot amelytől kezdve a közbenső ítélet megtámadhatatlan (alaki jogerő). Csak ekkor kerülhető el ugyanis a negatív joghatósági összeütközés.⁶²

A második bíróság felfüggesztő döntése a nemzeti–tagállami jog szerint és annak előírásai alapján támadható meg. Lehetséges, hogy az irányadó tényállás, vagy a felek kérése ellenére a bíróság nem függeszti fel az eljárást. Ekkor a fellebbezés elintézése során a másodfokú bíróságra hárul a felfüggesztés kötelezettsége. Kétségtelenül nem könnyű annak a helyzetnek a kezelése, amikor a felek nem fordulnak felfüggesztés iránti kérelemmel a bírósághoz, és az eljárást az hivatalból sem függeszti fel. Ebben az esetben az eljárás tovább folytatódik, s extrém esetben akár ítélet is születet. A Rendelet elismerési klauzulája (34. cikk 3. pont) alapján azonban megakadályozható az ily módon született ítélet végrehajtása.

A másodiknak megkeresett bíróság döntése az elsőként megkeresett bíróság döntéséhez kötődik, tartalmában és opciójában egyaránt az elsőként megkeresett bíróságtól függ. A Rendelet azonban hallgat arról az esetről, ha a másodiknak megkeresett bíróságnak sincs joghatósága. Immanens módon tehát a Rendelet feltételezi, hogy a Rendelet alkalmazásánál *két joghatósággal rendelkező bírósággal állunk szemben*. Nem zárható ki, hogy egyik bíróságnak sincs joghatósága, de ezt – tekintettel a perköltségekre, a felek érdekére – nehéz elképzelni. A gyakorlatban előfordult, hogy a felek tudatosan nem a joghatósággal rendelkező bíróságokhoz adták be keresetleveleiket. A Rendelet joghatósági és perfüggőségi szabályait azonban ekkor is alkalmazni kellett.⁶³

A másodiknak megkeresett bíróság az első bíróság jogerős és támadhatatlan döntésének ismeretében vagy megállapítja az első bíróság javára joghatóságának hiányát, vagy a felfüggesztést megszüntetve folytatja az eljárást. Amennyiben joghatósága hiányát állapítja meg, megszünteti az eljárást, a nemzeti–tagállami eljárás jog szabályai szerint.

A nemzeti eljárás jog szerint folytatja a második bíróság az eljárást akkor, ha az első bíróság joghatósági döntése nemleges. Az ily módon lefolytatandó eljárás maga már nem tárgya az európai közösség polgári eljárásjogának, ami nem jelenti azt, hogy az európai polgári eljárás jog számára közömbös a jogvita. Mivel határon átnyúló jogvitát rendez az egyik tagállami bíróság, az ítélet elismerésének, végrehajtásának rendjét szintén a közösségi normák határozzák meg.

Gyakorlati problémák és elméleti kérdések hosszú sorát váltja ki az a helyzet, miszerint a joghatóságról szóló döntés és a perelőfeltételek vizsgálata tagállamonként eltérő módon és szabályok szerint megy végbe. Nem biztos ugyanis, hogy a joghatóságról szóló döntés minden tagállamban megelőzi a perelőfeltételek teljes körének a vizsgálatát, de az sem hogy a joghatósági döntés után a perelőfeltételek vizsgálata során a bíróság feladja a hivatalból való eljárás elvét. A jogrendszerek különbségei oda vezethetnek, hogy a joghatóság kérdésének pozitív megválaszolás után a jogvitára joghatósággal rendelkező fórum nem fogadja be a keresetlevelet. A joghatóságról való döntés ugyanis csak azt tisztázta, hogy hol, melyik tagállam bírósága előtt folytatható le legitim módon a jogvita, de nem jelenti a jogvita lefolytatásának kötelezettségét. Azokban az esetekben, amikor a Rendelet a joghatóság mellett meghatározza a kizárólagos illetékességű bíróságot is, a negatív döntés az illetékesség hiányára szintén vonatkozik.

E kérdések rendezésében nem az európai közösség polgári eljárásjoga az illetékes. A jogalkotó a rendelettel nem a teljes körű ügyintézés szabályozását, hanem a határon átnyúló jogviták egységes rendezését, a jogvita fórumának biztosítását tűzte ki céljául. A Rendelet a közösségi szinten megtette, amit megtehetett, a joghatósági szabályokkal biztosította jogvita elbírálásának

fórumát. Mivel a tagállamok eljárásjoga közel sem azonos egymással, továbbá a nemzeti–tagállami jogok különbözőképpen rendelkeznek a peralapításról, a fórum biztosítása nem jelenti és nem jelentheti a jogvita elintézésnek automatikus kötelezettségét. A nemzeti–tagállami és a közösségi jog szabályrendszerének speciális egymásba épülése nem akadályozza meg azt, hogy a közösségi jog által biztosított fórumon végül sikertelen lesz a perindítás.

A közösségi jog és nemzeti–tagállami jogok közötti konfliktus különösen éles azokban a tagállamokban, ahol a Rendelet alá tartozó esetekben a perfüggőség beállításának időpontja eltér a nemzeti–jogi szabályozástól. Esetükben voltaképpen a perfüggőség intézményének megkettőződéséről beszélhetünk. E tagállamokban a Rendelet hatálya alá tartozó pereket *másképpen* kell elintézni, mint a Rendelet hatálya nem tartozó ügyeket. A hatályos magyar Perrendtartás szerint például, amikor a perfüggőség beáll – azaz amikor a keresetlevelet az első tárgyalásra való idézéssel együtt az alperesnek kézbesítik – a bíróság már nemcsak a joghatóság kérdésére adott igenlő választ, hanem meggyőződött a per lefolytatásához szükséges törvényes előfeltételek meglétéről. A német ZPO – jóllehet a kereset indításához, ezzel együtt a perfüggőség beállításához megköveteli a keresetlevélnek az alperes részére való kézbesítését – a keresetlevél beadása és a kézbesítés közötti időben azért a bíróság számára számos vizsgálati kötelességet ír elő. A bírói kontroll – pl. a peres illeték megfizetésének ellenőrzése – a per megindításának előfeltételeire irányul, s ezek hiányában nem kerül sor kézbesítésre, tehát a per megindítására sem. Így a perfüggőség sem áll be. Minderre a Rendelet által szabályozott esetekben nem kerül sor, a perfüggőség az eljárást kezdeményező iratnak a bírósághoz való beérkezésekor beáll.

Az elsőként megkeresett bíróságnál a joghatósági vizsgálattal lényegében elkezdődik a peralapítás, s a joghatóságról szóló pozitív döntése után folytathatja azt. A másodikként megkeresett bíróság bele sem foghat a per alapításába, csak akkor, ha az első bíróság döntése negatív és ő maga megállapította joghatóságát. Nem veheti figyelembe az első bíróság előtt lefolytatott eljárás peralapításra vonatkozó tényeit, neki magának kell a peralapításra, mindenekelőtt joghatóságára vonatkozó körülményeket, tényeket összegyűjtenie, s döntését a közösségi jog alapján meghoznia. Eljárásában figyelembe kell vennie saját tagállami–nemzeti jogának előírásait. Különösen problematikus a helyzet a peralapítás anyagi jogi joghatásának megítélésénél, pl. a külföldön joghatósággal nem rendelkező bíróságnál indított negatív megállapítási kereset megszakítja-e az elévülést akkor, amikor a hazai jogban csak a teljes körű peralapítás fejt ki ilyen joghatást. Vagy – tovább kérdezve – mi az eljárási rend akkor, ha az elévülést – az eljárási jogi rendszertől függően – pergátló körülményként, és nem a perben előterjesztett eljárási kifogásként kell figyelembe venni.

A Rendelet két bíróság kapcsolatát szabályozza egy olyan szervezeti helyzetben, amikor – utalva Geimer és Schütze véleményére – a bíróságok között nem létezik intézményes kapcsolat, az egyik bíróság nem alárendeltje a másik bíróságnak, és nem áll felettük egy európai közös bírósági fórum (nemzetek feletti bíróság) sem. Az Európai Bíróság és a tagállamok bíróságának viszonya nem ebben a szervezet centrikus hierarchiában szerveződött.⁶⁴ A Rendeletnek (beleértve a Rendeletet megelőző szerződéseket), és az európai joggyakorlatnak úgy kell a *perkoordinációt*⁶⁵ megoldania, hogy szervezetiileg autonóm bíróságok egymás eljárásához igazodva, egymás eljárásának primátusát elismerve hatékony jogvédelmet tudjanak biztosítani. Nincs más koordinációs szabály, mint az európai polgári eljárásjog. Létezik azonban egy szabályozási rendszeren kívüli koordinációs sík, és ez a peres felek személye, perbeli magatartása. A valóságos átjárást a bíróságok között ők teremtik meg, jogszerűen vagy jogszerűtlenül előterjesztett kereseteikkel, kérelmeikkel, előadásaikkal, nyilatkozataikkal. Az európai polgári eljárásjog koordinációs intézményei mögött ott állnak tehát azok a peres felek, akinek polgári jogi igényét az európai polgári eljárásjog érvényre juttatja, és akik nélkül a rendszer működésképtelen.

3. Összefoglalás

A Rendelet 27. cikkéről írott elemzésünket az alábbiakban foglaljuk össze:

1. A perfüggőség Rendeletben szabályozott intézménye közösségi jogi intézmény, a tagállami-nemzeti jogokon felül álló autonóm értelmezésen kiépült szabályrendszer. A Rendelet jogforrási jellegéből következik, hogy szabályait akkor is alkalmazni kell, ha azok a nemzeti eljárásjogok normáiba ütköznek, vagy alkalmazásuk joghézagot tölt ki.

2. A tagállami bíróságok a perfüggőség intézményét a Rendelet hatálya alá nem tartozó ügyekben és eljárásokban nem alkalmazhatják. A perfüggőség intézménye a tagállamok joggyakorlatában így „megkettőződik”.

3. A Rendelet perfüggőségi szabályai a peralapítás körében helyezhetőek el. A peralapítás sikeressége után a perfüggőség a tagállami-nemzeti jogok szerint működik, azonban a Rendelet alapján egy másik tagállamban történő újabb perindítás egy folyó per alatt sikeresen megakadályozható.

4. A Rendelet a perfüggőség jogi hatását az eljárás felfüggesztésének kötelezettségében fogalmazza meg. A felfüggesztés közösségi jogi intézménye átszövődik a tagállami-nemzeti eljárásjogok rendelkezéseivel, mivel a felfüggesztés számos elemét a Rendelet nem szabályozza.

5. A Rendelet a perfüggőség tekintetében – egységsítő törekvése ellenére – sokszínűséget teremtett, mivel nemcsak a nemzeti-tagállami eljárásjogi kereteket, ha-

nem a korábbi szabályozási rendszert, és annak szabályait sem semlegesítette.

6. A Rendelet minden alkalmazási problémától eltekintve sikeresen stabilizálta a perindításkor fellépő egyébként is bizonytalan helyzetet, különösen akkor, amikor felvállalta, hogy a *lex fori* elvén túllépve szabályozási körébe vonja a perfüggőség egyik legfontosabb kérdésének – a perfüggőség beállási időpontjának – rendezését.

Rövidítések:

BGH: Bundesgerichtshof A Német Szövetségi Köztársaság Legfelsőbb Bírósága

OLG(R) Oberlandsgericht A Tartományok Legfelsőbb Bírósága

IPRax: Praxis der Internationalen Privat und Verfahrensrecht (folyóirat)

EB: Európai Bíróság

ZPO Zivilprozessordnung. Perrendtartás (Pp.)

BGB Bürgerliches Gesetzbuch Polgári Törvénykönyv (Ptk.)

Dr. Gyekiczky Tamás
ügyvéd

Jegyzetek

- 1 Különösen: OSZTOVITS, András *Az előzetes döntéshozatali eljárás legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdései*. KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005. BLUTMAN, László *Az előzetes döntéshozatali KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2003.* McGUIRRE, Mary-Rose. *Verfahrenskoordination und Verjährungsunterbrechung im Europäischen Prozessrecht* MOHR, SIEBECK, Tübingen, 2004.
- 2 Köszönettel tartozunk az Alexander von Humboldt Stiftungnak, és a Bielefeldi Egyetem Jogtudományi Karának, személy szerint Prof. Ansgar Staudingernek. Az AvHS-nek kutatásunkhoz nyújtott németországi ösztöndíjért Prof. Staudingernek pedig nélkülözhetetlen szellemi támogatásáért.
- 3 A továbbiakban mint **Rendelet** szerepel írásunkban.
- 4 A Wopera Zsuzsa által szerkesztett kommentár az „azonos igényből származó” kifejezést használja. A hivatalos magyar fordítás a *jogalap* szót alkalmazza. A német szöveg az *Anspruch* – igény fogalom használatával él. Az *azonos igény*, miképpen az *azonos jogalap* sem, nem fedi le a magyar perjog *azonos kereseti kérelem* kifejezését, de más perelméleti problémákat is felvet. WOPERA, Zsuzsa (szerk.) *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában* COMPLEX Kiadó, Jogi és Tartalom-szolgáltató Kft. Complex – Wolter Kluwer csoport. Budapest, 2006.
- 5 Mexikói felperes c. Kanadai alperes ügyét, akik életükben nem voltak az EU területén, érdekeltségük, üzleti ügyeik nincsenek a Közösségen belül, nem akarnak a Közösségen belül pereskedni, ekkor jogvitájukat egyértelműen a nemzetközi polgári eljárásjog vonatkozó szabályai szerint kell intézni.
- 6 a bíróság felhívottak tekintendő (1) az eljárást megindító irat, illetve azzal egyenértékű irat bírósághoz történő benyújtásának időpontjában, feltéve hogy a felperes ezt követően nem mulasztja el az alperes részére történő kézbesítés érdekében számára

- előírt intézkedések megtételét, vagy (2) ha az iratot a bírósághoz történő benyújtást megelőzően kell kézbesíteni, abban az időpontban, amikor azt a kézbesítésre hatáskörrel rendelkező intézmény megkapja, feltéve, hogy a felperes ezt követően nem mulasztja el az iratnak a bírósághoz történő benyújtása érdekében a számára előírt intézkedések megtételét. Hivatalos magyar fordítás az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium honlapján.
- 7 Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy nemzeti–tagállami jogok különböző eljárásjogi határozatokat (Prozeßurteil, Beschluss a német jog szerint, Végzés Magyarországon) intézményesítettek, különböző formában és módon biztosítottak megállapító határozatuk elleni jogorvoslatot.
 - 8 RAUSCHER, Thomas *Europaisches Zivilprozessrecht. Kommentar. 2. Auflage.* SELLIER European Law Publishers, 2006. 480. old.
 - 9 Uo. 515. old.
 - 10 Amelynek főnévi alakját (Anhängigkeit) a magyar szótárak *perfüggőségnek* fordítanak.
 - 11 Rosenberg, Leo – Schwab, Karl Heinz – Gottwald, Peter *Zivilprozessrecht.* Verlag C. H. Beck, München, 2004. 173. old. 29. §.
 - 12 Rosenberg, Leo – Schwab, Karl Heinz – Gottwald, Peter *Id. mű.* 173. old.
 - 13 A magyar eljárásjogban a joghatóság „tágabb” fogalma. Kengyel, Miklós *Magyar polgári eljárásjog* OSIRIS Kiadó, Budapest, 2006. 115. old.
 - 14 Kropholler Kommentárában egyértelműen az „internationale Zuständigkeit” fogalmat használja a bíróság vizsgálódási kötelezettségét illetően. Kropholler, Jan *Europaisches Zivilprozessrecht* VERLAG RECHT und WIRTSCHAFT GmbH, Frankfurt am Main, 2005.
 - 15 A Rendelet nem más, mint a polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazandó közösségi jogforrás, szabályozási területe pedig a tagállamok bíróságai közötti koordináció. E célkitűzés autonóm értelmezése alapján megállapítható: bíróságnak a joghatóságot, az *internationale Zuständigkeit* vizsgálatát kell elvégeznie.
 - 16 Így, ha a bíróság joghatóságának kérdésére igenlő a válasz, de a bíróság hatásköre vagy illetékessége hiányzik, a nemzeti jog szerinti áttétel alkalmazható, ha a rendelet éppen nem jelölt ki illetékes bíróságot.
 - 17 Kengyel Miklós – Harsági Viktória *Európai Polgári Eljárásjog* OSIRIS Kiadó, Budapest, 2006. 67. old.
 - 18 Geimer, Reinhold – Schütze, Rolf *Europaisches Zivilverfahrensrecht Kommentar.* C.H.BECK, München, 2004.
 - 19 Sontag c. Waidman C-172/91. ügyben hozott 1993. április 21.-én hozott EB ítélet.
 - 20 Ezek az ún. „perrokon eljárások” KENGYEL, Miklós – HARSÁGI, Viktória *Id. mű.* 68. old. vö. FARKAS, József *Bírósági és Közjegyzői nemperes eljárások.* In: SZILBEREKI, Jenő (szerk.) *Polgári Eljárásjog. Egységes Jegyzet.* TANKÖNYV-KIADÓ, Budapest, 1978.
 - 21 „Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy perelhető továbbá... amennyiben több személy együttes perlése esetén az adott személy az alperesek egyike, bármely alperes lakóhelyének bírósága előtt, feltéve, hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni.”
 - 22 Wopera Zsuzsa *Id. mű.* 141. old.
 - 23 Leible, Stefan *Rechtshängigkeit und im Zusammenhang stehende Verfahren.* In: Rauscher, Thomas *Id. mű.* 490. old.
 - 24 Leible, Stefan, uo. Ugyanezen a véleményen van Geimer / Schütze. Geimer, Reinhold – Schütze, Rolf. 20. *oldaljegyzet.*
 - 25 OLGR Köln, 2003. 09. 08. IPRax 2004. 521–524. old.
 - 26 Megjegyezzük a bíróság nemcsak a felek kapcsolódását, hanem a keresetek összefüggését is vizsgálta.
 - 27 A Rendelet 6. cikkének második pontja a harmadik személy perlésére önálló szabályt alkotott. „... harmadik félként szavazással vagy jótállással kapcsolatos vagy bármely más, harmadik fél perbevonásával folyó perben az eredeti eljárás bírósága előtt, kivéve, ha ezeket az eljárásokat kizárólag azzal a céllal indították, hogy a harmadik felet kivonják az ügyben egyébként joghatósággal rendelkező bíróság eljárása alól...”
 - 28 A Kengyel – Harsági Kommentár miután jogalapot említ, igényazonosságot elemez.
 - 29 Kengyel, Miklós – Harsági Viktória *Id. mű.* 327. old.
 - 30 Gubisch Maschinenfabrik KG contra Guliano Palumbo 144/86. sz. Ügyben 1987. december 8-án hozott ítélet.
 - 31 Leible, Stefan *Id. mű.* 492. old.
 - 32 Wopera, Zsuzsa *Id. mű.* 141. old.
 - 33 Tatry contra Maciej Rataj 406/92. sz. Ügyben 1994 december 6-án hozott ítélet.
 - 34 Wopera, Zsuzsa *Id. mű.* 142. old.
 - 35 Ez az értelmezés megfelel a magyar kommentárokból kiolvasható értelmezésnek, amellyel szintén – akarva vagy akaratlanul – a német eljárásjog keresetelméleti hagyományait követik.
 - 36 A német jogtudomány heves kritikája mögött egy anyagi jogi kérdés, az elévülés problematikája áll. A BGB 204. § (1) bek. 1. pontja szerint ugyanis az elévülést a negatív megállapítási kereset nem szakítja meg.
 - 37 BGH IPRax 1996. 192. old.
 - 38 OL.G Hamburg, 2003. 243. o.
 - 39 Leible, Stefan, *Id. mű.* 494. old. A szabadalmi jog megsértése miatt ügyekben a bíróságok ezen a helyzeten úgy próbálnak meg segíteni, hogy a nemzeti és az európai közösségi jogra támaszkodó igényeket nem tekintik azonosnak.
 - 40 Nemcsak Leible, mások is említik a „Torpedo-keresetek” problémáit. Így pl. Kropholler, Jan *Id. mű.* 352. old.
 - 41 EB. C-111/01. Gantner / Basch ügy, EB. 2003 I. 4207. 32.
 - 42 Kropholler, Jan, *Id. mű.*
 - 43 Értelmezésében az azonos igény helyett legtöbbször – szinonimaként – az „Identität des Streitgegenstandes” kifejezést használja. A kifejezés a német eljárásjog több évtizedes hagyományait tükrözi, s mivel benne van a „vita”, a „vitatottság”, e fogalmi keretből eleve ki van zárva minden olyan tényállás, amelyből hiányzik a vita, azaz az ellenfél, a kontradikció.
 - 44 34. cikk: „A határozat nem ismerhető el, amennyiben... 3. összeegyeztethetetlen az azonos felek közötti jogvitában abban a tagállamban hozott határozattal, amelyben az elismerést kéri” (Hivatalos magyar szöveg)
 - 45 Reichsgericht 1892. Február 13-án hozott ítélete. Juristische Wochenschrift. 1892. Március 5.
 - 46 EB 2004 10.14. hozott ítélete a C-39/02 Maers ügyben. Nmr. 34–38.
 - 47 Kropholler a Rendelet további előnyeit abban látja, hogy az autonóm értelmezés kikapcsolja a nemzeti – tagállami jogok több keresetjogi megoldását, és a büntetőeljárásokban érvényesíthető polgári jogi igényre vonatkozó különböző nemzeti szabályozások különbségeit.
 - 48 Schlosser, Peter *EU-Zivilprozessrecht. EuGVO, EuEheVO, AFlAG, HZÜ, EuZVO, HBÜ, EuBVO. Kommentar von Dr. Peter F. Schlosser.* VERLAG C.H. BECK, München 2003.
 - 49 Geimer, Reinhold – Schütze, Rolf *Id. mű.* Rn 35
 - 50 A kollíziós normák a nemzetközi jogi előírások és a belső jogrend közötti ellentéteket oldják fel. A német jogrend szabályai szerint ezen harmónizáció nem ütközhet a német alaptörvénybe (Alkotmányba – Grundgesetz). Számos nemzetközi egyezmény tartalmaz kollíziós normát, amelyek az egyezmények kihirdetésével a belső jog részeivé válnak. Bővebben: SCHACK, Haimo *Internationales Zivilverfahrensrecht.* VERLAG C.H.BECK, München, 2006.
 - 51 Geimer, Reinhold – Schütze, Rolf *Id. mű.*
 - 52 A Brüsszeli Szerződés a perfüggőség kezdetét nem szabályozta. Az EB joggyakorlatában egyértelművé tette, a nemzeti – tagállami jogrendek alapján kell eldönteni, mikor tekintendő

megindítottak az eljárás. A megoldás mind a szakirodalom, mind a jogász szakma heves bírálatát váltotta ki, a német jogirodalom témával foglalkozó munkái a hetvenes, nyolcvanas években rendszerint kitértek a szabályozatlanságból fakadó jogbizonytalanságra és veszélyekre. A Rendelet 30. cikke e kritikák – és számos gyakorlati megfontolás, bizottsági jelentések – hatására véglegesen elrendezte a per megindításának időpontját. Bővebben vö. a magyar a német kommentárok vonatkozó történeti fejezeteit.

- 53 Wopera, Zsuzsa *Id. mű* 137. old.
- 54 Leible, Stefan *Id. mű* 497. old.
- 55 Az EB Overseas Union c. New Hampshire C-351/89 ügyben 1991. június 27-én hozott ítélete.
- 56 Az EB Erich Gasser c. MISAT Srl. C-116/02 sz. ügyben hozott ítélete. A döntés és jogértelmezés kérdéseire lásd Wopera, Zsuzsa *Id. mű*. 137. old.
- 57 Így például Kropoller, Jan, *id. mű*. Vö. 60. lábjegyzet.
- 58 Schlosser, Peter *Id. mű* 185. old.
- 59 Megjegyezzük a magyar Pp megoldása kiváló, az Alperes ugyanis ebben az esetben kifogásként érvényesítheti a joghatóság hiányának következményeit, amelyet az eljárás megszüntetése követ.
- 60 A német Kommentárirodalom egyetért abban, hogy a jogható-

ság hivatalból való vizsgálatához nem szükséges a felek kérelme. Kropoller azonban – a Jenard jelentést idézve – megjegyzi: „nem minden esetben kényszeríthető a bíróság arra, hogy hivatalból vizsgálja, vajon a per tárgya valamilyen módon nem érintett-e a perfüggőséggel. Csak akkor (kényszeríthető erre – Gy. T.), ha a körülmények arra utalnak, hogy ugyanazon jogvita egy másik szerződő állam bírósága előtt már függőben lehet” (anhängig sein könnte). Annak félnek oldalán sem keletkezik bizonyítási kényszer – írja – a perfüggőség beállítására nézve, aki hivatkozik erre. Mindezen kérdésekben a nemzeti jog az irányadó.

- 61 A Rendelet itt a jogellenes károkozásból eredő jogviták joghatóságára ír elő szabályokat. Ezeket annak a helynek bírósága elé sorolja, ahol a károkozó esemény bekövetkezett, vagy bekövetkezhet.
- 62 Geimer, Reinhold – Schütze, Rolf, *Id. mű* 54. old.
- 63 Ezért helyezkedtünk arra az álláspontra, hogy a perfüggőségi szabályok alkalmazásánál nincs annak jelentősége, hogy a bíróságok rendelkeznek-e joghatósággal.
- 64 Lásd erről a Várnai Ernő – Papp Mónika: *Az Európai Unió joga*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005. II. fejezet. 3.4 pontja.
- 65 McGuire, Mary-Rose *Id. mű*